سرمقاله

معافیت از پیمان سپاری ارزی به ضرر بازار فرش کشور

ادامه از صفحه ۱

... عدم بازگشت ارزهای حاصل از این صادرات به اقتصاد کشور به معنای عدم تأمین بخشی از نیازهای ضروری کشور است. اما وقتی رقم تعهد ارزی وجود نداشته باشد، صادر کننده الزامی به بازگشت ارزهای حاصل از صادرات ندارد و لذا می تواند در هر کجای دنیا ارزهای حاصله را سرمایه گذاری کرده یا انتقال دهد. در این شرایط، فرش ابزاری برای انتقال پول به خارج کشور است نه صادرات. به عنوان مثال فرض کنید، فردی ۵ میلیارد تومان از سیستم بانکی اختلاس کرده و قصد دارد این منابع را به خارج کشور انتقال دهد.

برای او تفاوت زیادی بین قیمت ارز ۴۰ هزار تومان یا ۶۰ هزار تومان ندارد بلکه قصد دارد به هر نحوی شده این منابع را خارج کند. این شخص پساندازی می تواند منابع خود را تبدیل به چند تخته فرش گران قیمت ابریشمی کرده و صادر کند و با دریافت مبلغ آن در خارج کشور، پول شسته شده تحویل بگیرد.

دوم، وقتی صادر کننده ملزم می شود ارزهای حاصل از صادرات فرش را به کشور بازگرداند، قیمت فروش ارز در بازار مشخص شده توسط بانک مرکزی را مبنای محاسبات خود قرار می دهد. به عنوان مثال، وقتی قیمت هر متر مربع فرش ابریشم ۱۰۰۰ دلار است و قیمت هر دلار در بازار مبادله حدود ۴۰ هزار تومان، صادر کننده حداکثر قیمتی که برای هر متر مربع فرش ابریشم در داخل خواهد پرداخت، رقمی حدود ۴ میلیون تومان خواهد بود. به بیان دیگر، پیمان سپاری ارزی با نرخ مشخص، باعث کنترل قیمت آن کالا در داخل کشور هم خواهد شد.

در واقع بر اساس مثالی که قبلا تر بیان شد، در ذهن آن شخص قیمت ارز واقعی بیش از ۴۰ هزار تومان است به همین دلیل وقتی آن را صادر می کند برای تبدیل زودتر آن به ارز، حاضر است با قیمت ارزی کمتری مثلا متری ۸۰۰ دلار هم بفروشد. اگر چنین کاری اتفاق بیفتد که قطعا رخ داده است، قیمت هرمتر مربع فرش در بازار بین المللی کاهش می یابد و در عین حال قیمت ارز قاچاق (یا ارز سایه) در داخل کشور نیز به ۵۰ هزار تومان افزایش می یابد.

بنابراین با توجه به مثال های ذکر شده، سیاست پیمان سپاری ارزی با قیمت تعیین شده از سوی بانک مرکزی به عنوان مبنا و معیاری برای قیمت گذاری محصولات داخلی صنعت فرش خواهد شد و نبود سیاست پیمان سپاری ارزی به ضرر بازار فرش کشور تمام می شود چون هم بازار خارج کشور را بدلیل عرضه بسیون برنامه ریزی خراب می کند و هم بدلیل ارزان فروشی فرش در دنیا، بنگاه های فعال در داخل کشور با کاهش سودآوری مواجهه می شوند. علاوه بر این، درآمد ارزی کشور کاهش خواهد یافت به بیان ساده، سیاست پیمان سپاری ارزی به نفع صادر کننده واقعی برای سامانه‌ی تجارت خارجی این کالا است.

ب) شواهد تاریخی در خصوص عملکرد صنعت فرش در زمان توسان های ارزی چه می گوید؟

بررسی شواهد تاریخی و آمار صادرات فرش و ارتباط آن با تحولات بازار ارز کشور نیز نشان می دهد عمدتا مواقعی که بازار ارز در کشور نیز نشان می دهد عمدتا مواقعی که بازار ارز با افزایش نرخ روبه بوده، صادرات فرش کاهش یافته و زمان هایی که بازار با اختلال مواجه شده، صادرات آن افزایش یافته است. در واقع، در زمان های اختلال بازار، صادرات فرش افزایش نیافته بلکه تقاضا برای ارز قاچاق بصورت تقاضا برای فرش، تجلی یافته و خودش را در آمار صادرات فرش نشان داده است. شکل زیر، تا حدودی این وقایع را نشان می دهد.

در شکل ۱ نمودار ستونی متوسط قیمت هر متر فرش صادراتی را بر اساس هزار دلار (محور سمت چپ) و نمودار خطی، درصد تغییرات قیمت ارز در بازار غیررسمی را بر اساس اطلاعات بانک مرکزی (محور سمت راست) نشان می دهد.

نمودار ۱. تغییرات قیمت دلاری هر متر فرش دستباف صادراتی (نمودار ستونی - سمت چپ) و تغییرات نرخ ارز در بازار غیررسمی (درصد- سمت راست)

منبع: مرکز ملی فرش ایران (داده های پراکنده در گزارش های مختلف) و بانک مرکزی (نرخ ارز)

دست کم دو نکته از شکل ۱ قابل برداشت است:

اول، نوسانات متوسط قیمت هر متر فرش صادراتی آن هم در مدت زمان محدود و به این میزان بسیار عجیب است. چنانکه شکل نشان می دهد قیمت هر متر فرش صادراتی در سال ۱۳۹۰ حدود ۸۱،۲ هزار دلار بود که بیشترین قیمت در طول دوره مورد بررسی است. این در حالی است که متوسط قیمت هر متر از همین فرش در سال ۱۳۹۹ (در کمتر از یک دهه فاصله) حدود ۱۸،۵ هزار دلار بوده است.

به بیان دیگر، متوسط قیمت دلاری هر متر فرش صادراتی در طول کمتر از یک دهه حدود یک چهارم شده است. این اندازه از تغییرات رفتار رانمی توان به تحولات در بازار فرش که بازاری سنتی است، نسبت داد. به همین دلیل، باید متغیرهای دیگر را در نظر گرفت.

دوم، نکته دوم که بی ارتباط با نکته اول نیست این است که تقریبا در همه مواقعی که نرخ ارز در بازار غیررسمی رفتار غیرمتعارف نشان داده، قیمت هرمتر فرش صادراتی دستباف بالا بوده است (به نقاط اوج نمودارهای خطی و ستونی توجه کنید). از این هم بستگی می توان نتیجه گرفت که موضوع بیش اظهاری یا اظهار خلاف واقع در صادرات فرش دستباف برای دور زدن محدودیت های ارزی یا کسب جواز صادراتی وجود داشته است.

نکته پایانی

در پایان باید توجه داشت که نباید اجازه داد صادرات فرش دستباف کشاورزی برای دور زدن محدودیت های ارزی مانند پیمان سپاری ارزی باشد. چرا که در گام نخست همین صنعت با صادرات بی کیفیت محصولات تحت عنوان فرش ایرانی و با بازاریابی نامرست و فروش زیرقیمت آن در بازارهای بین المللی آسیب می بیند و در گام بعدی کل این صنعت در عرصه داخلی دچار آسیب جدی شده و نوسانات قیمت آن باعث خروج سرمایه گذاران از این صنعت می گردد.

اگر با این نگاه به علل کاهش صادرات فرش دستباف، نگاه کنیم، شاید بتوانیم توضیحی منطقی برای کاهش صادرات فرش دستباف پیدا کنیم آن هم صادرات محصولی که بشدت کاربر است و حداقل حقوق کارگر در ایران کمتر از ۱۷۰ دلار در ماه است.

دکتر رضا غلامی
اقتصاددان
Alborz.payam@gmail.com

در جلسه بررسی روند تحقق اهداف نهضت مدرسه سازی مطرح شد:

البرز نیازمند هزار مدرسه برای رهایی از مدارس دوشیفته

نماینده عالی دولت در البرز گفت: درصدد هستیم که تا پایان دولت سیزدهم ساخت ۲۰۰ مدرسه را به پایان برسانیم ولی با توجه به نیاز استان باید احساس مسئولیت بیشتری داشته و این رقم را افزایش دهیم.

به گزارش پیام آشنا، مجتبی عبدالهی در جلسه بررسی روند تحقق اهداف نهضت مدرسه سازی در استان که روز شنبه ۱۸ شهریور ماه ۱۴۰۲ در سالن جلسات حوزه استاندار برگزار شد، نیاز البرز به هزار مدرسه برای رهایی از مدارس متراکم و دو شیفته را مورد اشاره قرار داد و خواستار عزم ویژه مسئولان استان در این راستا شد.

وی افزود: در این رابطه شهرستان های کرج و فردیس که دارای متراکم ترین و مهاجرپذیرترین شهرهای کشورهای هستند، نیاز مبرمی به افزایش سرانه ها دارند.

عبدالهی گفت: انتظار می رود شهرداری ها از محل تعهدات خود در بخش های مختلف خدماتی، نسبت به تخصیص زمین مناسب برای ایجاد مدارس و اماکن ورزشی داخل و خارج آنها اقدام کنند.

وی افزود: درصدد هستیم که تا پایان دولت سیزدهم ساخت ۲۰۰ مدرسه را به پایان برسانیم ولی با توجه به نیاز استان باید احساس مسئولیت بیشتری داشته و این رقم را افزایش دهیم.

استاندار البرز گفت: ایجاد چمن مصنوعی ورزشی در مدارس یکی از مهمترین اموری است که باید در کنار نهضت مدرسه سازی دنبال شود.

وی افزود: راه اندازی مشارکت مدارس ورزشی محلی با استفاده از فضاهای ورزشی مدارس بویژه در محله های کمتربرخوردار استان و ایجاد شور، نشاط و همبستگی بین اهالی را از جمله اهداف مهم اجتماعی در استان است.

مدیرکل محیط زیست استان خبر داد:

بلاتکلیفی بیش از هزار تن لجن اسیدی در البرز

مدیرکل محیط زیست البرز گفت: حجم زیادی از لجن‌های اسیدی در اشتهارد تبلیغات شده و بلاتکلیف مانده‌اند و البته برخی لکه‌هایی هم در ماهدشت وجود دارد که مربوط به چهار دهه قبل است.

به گزارش پیام آشنا به نقل از ایسنا، مجید درگی با اشاره به خطر انباشت بیش از هزار تن لجن اسیدی در اشتهارد توضیح داد: از عمده‌ترین مواد زائد حاصل از بازیابی روغن، لجن اسیدی است که ترکیبی از اسید سولفوریک و فلزاتی است که در داخل روغن وجود دارد که جزو مواد خطرناک بوده و باعث آلودگی هوا، آب و خاک می شود.

درگی تاکید کرد: حجم زیادی از لجن‌های اسیدی در اشتهارد انباشت شده و بلاتکلیف مانده‌اند و البته برخی لکه‌هایی هم در ماهدشت وجود دارد که مربوط به چهار دهه قبل است.

وی ادامه داد: متاسفانه طی سال‌های گذشته قدغلی برای مدیریت این لجن‌ها در استان صورت نگرفته و در حالی که می‌توان از این پسماندها به عنوان ماده خام اولیه در برخی صنایع بهره برد و از این طریق درآمدزایی داشت.

وی گفت: لیدوارپم در این خصوص شرکت‌های دانش بنیان وارد میدان شوند تا مشکل انباشت لجن‌های اسیدی استان حل شود.

او با اعلام اینکه به این کمه گاه و پیگاه اخیرای از شکار برخی گونه‌های حیات وحش و قاچاق اعضای بدن آنها به خاطر خرافه پرستی هستیم، اظهار کرد: متاسفانه برخی حیوانات مانند کفتار، خرس، روباه، جغد و حتی پلنگ قربانی این خرافه پرستی‌ها شده و به خاطر جهل و نادانی برخی، جان خود را از دست می‌دهند.

وی ادامه داد: خوشبختانه تاکنون گزارشی در این خصوص در زیستگاه‌های البرز نداشته‌ایم و این نشان دهنده این است که اطلاعات و فرهنگ زیست محیطی البرزنشینان در این خصوص بالا است.

وی توضیح داد: برای جلوگیری از ادامه این روند در کنار فرهنگ‌سازی مناسب باید قوانین بازدارنده و قرص و محکمی اعمال شود تا کسی به خود جرأت ندهد پا به هیچ حیوانات حمایت شده گذارد، خرس، روباه، شغاله برخی حیوانات مانند کفتار، خرس، روباه، جغد و حتی پلنگ قربانی این خرافه پرستی‌ها شده و به خاطر جهل و نادانی برخی، جان خود را از دست می‌دهند.

وی ادامه داد: خوشبختانه تاکنون گزارشی در این خصوص در زیستگاه‌های البرز نداشته‌ایم و این نشان دهنده این است که اطلاعات و فرهنگ زیست محیطی البرزنشینان در این خصوص بالا است.

وی توضیح داد: برای جلوگیری از ادامه این روند در کنار فرهنگ‌سازی مناسب باید قوانین بازدارنده و قرص و محکمی اعمال شود تا کسی به خود جرأت ندهد پا به هیچ حیوانات حمایت شده گذارد، خرس، روباه، شغاله برخی حیوانات مانند کفتار، خرس، روباه، جغد و حتی پلنگ قربانی این خرافه پرستی‌ها شده و به خاطر جهل و نادانی برخی، جان خود را از دست می‌دهند.

مشکلات روستاهای بخش مرکزی ساوجبلاغ بررسی شد

غلامرضا نازاری - در دیدار فلاح پور رئیس شورای اسلامی ساوجبلاغ با علی حدادی نماینده مردم در مجلس مشکلات مختلف بخش مرکزی ساوجبلاغ مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

سعید فلاح پور رئیس شورای اسلامی ساوجبلاغ در رابطه با موضوعات مطروح شده، گفت: تعیین تکلیف مالکیت زمین‌های واگذار شده از ناحیه اداره بنیاد مسکن که باعث اعتراض مردم شده است. همچنین مسئله‌نبود پوشش آتش‌نشیکه تلفن همراه در مناطقی از روستای ولیان از جمله دربند ولیان که مقرر شده بود با نصب دکل در روستای لسکول دره این مشکل حل شود، ازجمله موارد مطروح شده بوده

او ادامه داد: پیگیری تکمیل نمازخانه نیمه کاره روستای ولیان که بیش از ۱۰ سال است رها شده و نیز پیگیری برای صدور مجوز کنترل ورود و خروج مسافران به روستای دربند ولیان و رمپ ورودی، خروجی از سمت انویان درمحدوده ایستگاه مأمور که به دلیل نداشتن ورودی استاندارد به‌شهر کوهسار بخش چندار و بخش مرکزی وشهر گلسار با مشکل مواجه شده است. همچنین اعتراضات شهروندان به روند خروج آب شرب در بلوار معدن و شن و ماسه (شهید مدافع حرم حاج اصغر فلاح پیشه) از طریق کامیون‌های تانکر آب و درخواست ایجاد ایستگاه امداد و نجات و آتش نشانی در مناطق هدف گردشگری و روستاهای بخش چندار و تسریع در حل مشکل آب شهر کوهسار با حفر چاه و پیگیری برای رفع مشکلات آب شرب روستاهای بخش چندار، پیگیری از طریق شورای برنامه ریزی استان جهت اجرایی شدن سند آمایش سرزمین در ساوجبلاغ نیز جزو اولویت های گفتگو با نماینده مردم شهرستان های ساوجبلاغ، نظرآباد، طالقان و چهارباغ بوده است.

طرح کالابرگ به صورت فراگیر اجرا شود

نایب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس گفت: اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی باید فراگیر باشد تا منجر به مهار تورم و ثبات بازار شود، البته دولت می گوید زیرساخت‌های این کار هنوز فراهم نیست.

به گزارش پیام آشنا، غلامرضا مرحبا در ارزیابی خود از عملکرد دولت در اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی، گفت: بر اساس مصوبه مجلس شورای اسلامی و زمانی که بحث حذف ارز ترجیحی مطرح شد، دولت باید راه‌های جایگزین آن را ارائه می‌کرد.

وی متذکر شد: یکی از راه‌های جایگزین، اعطای کالابرگ الکترونیکی بود البته نه کالابرگ فعلی ۶۰، بلکه کالابرگ الکترونیکی که مردم بتوانند یارانه خود را دریافت کنند و خرید خود را انجام دهند. آن کاری که دولت در چند استان به صورت آزمایشی برای اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی انجام داده، نظر دولت این است که زیرساخت‌های لازم برای اجرای فراگیر کالابرگ الکترونیکی وجود ندارد و نمی‌توانند این کار را به صورت کامل انجام دهند.

نماینده مردم آستارا در مجلس شورای اسلامی ادامه داد: با توجه به اینکه اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی قانون و مصوبه مجلس شورای اسلامی است، دولت ملزم است که زیرساخت‌های اعطای کالابرگ الکترونیکی را فراهم کند و سازوکار ارائه کالابرگ الکترونیکی را به صورت فراگیر و سراسری راه بیندازد.

مرحبا تاکید کرد: با توجه به اینکه بسیاری از دهک‌های جامعه یارانه نقدی دریافت می‌کنند، بعد از حذف ارز ترجیحی باید جایگزین آن به نحوی باشد که مردم بتوانند از یارانه خود استفاده کنند و از سوی دیگر باید سازوکاری فراهم شود تا دیگر شاهد این نباشیم که مخصوصا در توزیع مواد غذایی و خرده فروشی‌ها شاهد هستیم، نباشیم.

چیزی نیست که مجلس انتظار داشت و الان هم هنوز به آن مرحله از رضایتمندی نرسیدیم.

نایب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی تصریح کرد: اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی باید فراگیر باشد، چرا که اجرای سراسری و فراگیر طرح کالابرگ الکترونیکی به مهار تورم و ثبات بازار کمک می‌کند و باید زیرساخت‌های آن از سوی دولت فراهم شود

ستاد مرکزی اربعین در اطلاعیه پایانی تاکید کرد:

اربعین سال‌های آینده به نحو شایسته‌تری خدمتگزاری می کنیم

ستاد مرکزی اربعین حسینی(ع) در آخرین اطلاعیه خود با تشکر از مردم و دستگاه‌های مختلفی که به برگزاری هرچه با شکوه‌تر مراسم اربعین امسال کمک کردند، اطمینان داد که با بهره‌گیری از تجارب حاصله، راهپیمایی اربعین سنوات آتی به شکل شایسته‌تری برگزار شود.

به گزارش پیام آشنا، متن اطلاعیه شماره ۲۸ و آخر ستاد مرکزی اربعین به شرح زیر است:

«حیاناللحسین»

بسمه‌تعالی

با الطاف ولسه الهی، پرچم بلند حضرت سیدالشهدا(ع) که نشانه اراده پروردگار برای برافراشتن پرچم اسلام و اهل بیت (علیهم السلام) است، با حضور حماسی و دهها میلیونی دلدادگان آن حضرت در جوار اعتاب مقدسه و بارگاه مطهر ائمه اطهار (علیهم السلام) پرشورتر از قبل به اهتزاز درآمد و پیام جهانی شدن اربعین را به سراسر عالم مخابره کرد، ضمن اینکه برخلاف تبلیغات گسترده دشمنان، رقم بی سابقه بیش از ۴ میلیون زائر از مرزهای ایران به قیاتوس زوارالحسین(ع) پیوستند. بی‌شک، میزبانی خالصانه ملت شریف عراق و همکاری شایسته و مثال زدنی دولت، خصوصاً وزیر محترم کشور عراق، در کنار اقدامات ارزشمند یکایک خادمین ایران اسلامی که منجر به رضایتمندی قاطبه زائران در اربعین ۱۴۰۲ شد، هرگز فراموش نمی‌شود که آن شائله مرضی رضای باریتعالی و ذخیره آخرت یکایک دلدادگان حسینی(ع) قرار گیرد.

ستاد مرکزی اربعین حسینی(ع) بر خود فرض می‌داند در ابتدا از میزبان اصلی این مراسم (دولت و ملت عزیز عراق) و سپس از تمامی خادمان اربعین به ویژه ریاست محترم جمهور، معاون اول محترم، وزارتخانه‌ها، رسانه ملی، نیروهای مسلح، سازمان‌ها، شهرداری‌ها، نهادهای انقلابی، استاندار ان و ستادهای استانی اربعین، ستاد اربعین عراق، کمیته‌های ۱۸ گانه موکبداران، خادمان و تلاشگران این حماسه عظیم که به شکل‌های مختلف با تلاش شبانه‌روزی نسبت به ارائه خدمات شایسته به زوار اربعین اقدام کردند، تقدیر و تشکر کند.

همچنین از یکایک زائران عزیز و گرانقدر که با خادمان خود در ستاد مرکزی اربعین حسینی(ع) از بدو ثبت نام در سامانه سماح تا زمان مراجعت از سفر، خصوصاً مدیریت زمان و شرکت در پویش‌های «هرهم زائر»، «نذر سفر»، «پیادگشت شهدای امنیت» و... در مدیریت مراسم سال جاری همکاری شایسته‌ای داشتند، تقدیر و تشکر صمیمانه داشته باشد و روانت سجده شکر بر درگاه خالق بی‌نیاز از بابت شکر پرشور، بی‌نظیر، حماسی و توفیق خدمتگزاری بی‌شائبه به زائران عزیز، به جای آوریم و ان‌شاءالله با بهره‌گیری از تجارب حاصله، اربعین سنوات آتی را به نحو شایسته‌تری خدمتگزاری کنیم

یادداشت

نگاهی به زوایای پنهان احیای روابط ایران و عربستان (بخش اول)

روابط بین‌الملل با دولت‌هایی شکل واقعی پیدا می‌کند که به «منافع برابر» تن می‌دهند. اگر غیر از این بود، به جای عبارت روابط بین‌الملل باید از عبارت «منفعت دولتی بر دولتی دیگر» استفاده کرد. آمریکایی‌ها از ابتدای شکل‌گیری نظام دوقطبی از معنای واقعی روابط بین‌الملل عبور کرده و صراحتاً از «هژمونی آمریکا» صحبت کردهاند. سابقه روابط غرب با کشورهای دیگر هم چیزی جز هژمونی [۱] آنبوده است.

بعد از جنگ جهانی اول، غربی‌ها رسماً از واژه «قیمومیت» استفاده کردند [۲] و بخش وسیعی از جهان را با استفاده از واژه «قیمومیت» بین خودتقسیم کردند. آنان این عبارت تحقیرآمیز را بدون شرمندگی به‌کار برده و بلکه صراحتاً در ذیل آن «هم نوع اختیار» برای خود در نظر گرفته و به‌عنوان قانون ابلاغ می‌کردند.[۳] مثلاً دول غربی پیروز در جنگ جهانی اول، امپراتوری پیشاور مسلمان عثمانی را قطعه‌قطعه کردند و یکی از قطعات آن یعنی فلسطین مسلمان را به‌قیمومیت انگلیس در آوردند و رسماً در بیانیه خودنوشتند «بریتانیا پیش‌زمینه‌های مطلوب سیاسی، اقتصادی و امنیتی برای تأسیس خانه ملی یهودیان در فلسطین را مهیا می‌سازد».

یعنی هر نوع اختیار این سرزمین را به انگلیس دادند، این سرزمین را از ۱۹۱۸/۱۲۹۷ تا ۱۹۴۸/۱۳۲۷ یعنی ۳۰ سال تحت قیمومیت انگلیس قرار دادند و این در حالی بود که یک سال پیش از آن، در حالی که هنوز امپراتوری عثمانی وجود داشت و جنگ جهانی به پایان نرسیده بود، وزارت خارجه بریتانیا، بیانیه‌ای - موسوم به اعلامیه آرتور جی بالفور - صادر کرد که در آن صراحتاً از «در نظر گرفتن فلسطین به عنوان سرزمینی برای یهودیان» سخن به میان آمده بود. روابط بین‌الملل غربی، هژمون انگلیس بر فلسطین و بر بسیاری دیگر از سرزمین‌های آسیایی و آفریقایی را تثبیت کرد. خب این هم به باشد ناسش «روابط بین‌الملل» نیست، سلطه یک کشور بر «دیگران» است.

همین الان هم دولت‌های محور در اروپا علی‌رغم آنکه دیگر قدرت سابق را ندارند و قیمومیت و هژمون منسوخ گردیده، در ادبیات و عملکرد در همین نمط باقی مانده‌اند، نمونه آن را در موضوع هسته‌ای ایران مشاهده کردهایم. آنان در قاعده روابط بین‌الملل، ایران را به سرزمین‌های آسیایی و آفریقایی را تثبیت کرد خب این هم به باشد ناسش «روابط بین‌الملل» نیست، سلطه یک کشور بر «دیگران» است.

همین الآن هم دولت‌های محور در اروپا علی‌رغم آنکه دیگر قدرت سابق را ندارند و قیمومیت و هژمون منسوخ گردیده، در ادبیات و عملکرد در همین نمط باقی مانده‌اند، نمونه آن را در موضوع هسته‌ای ایران مشاهده کردهایم. آنان در قاعده روابط بین‌الملل، ایران را به متوقف کردن برنامه هسته‌ای خود متعهد کردند و در برابر، تعهداتی برای رفع تحریم‌های ایران پذیرفتند. اما حال علیرغم آنکه بر مبنای ۱۳ دور گزارش آژانس تحت امر خودشان، ایران به طور کامل به تعهد خود عمل کرده و نشان سال بر آن پابند بوده است، جمهوری اسلامی را مستول شکست برجام معرفی کرده و دوباره از ایران می‌خواهند علیرغم استنکاف کامل غرب از اجرای تعهدات خود، بدون هیچ حرف و حدیثی برجام را «بوم» اجرا کنند! این وقاحت و محتوای روابط بین‌الملل غربی است.

یک نگرش منحط در ایران وجود دارد که می‌گوید بله روابط بین‌الملل همین است. این روابط نه براساس حق و تعهد متقابل بلکه براساس «حق هژمون» و «تعهد کشورهای بیرامون» شکل گرفته است و اداره جهان براساس آن صورت می‌گیرد و مصلحت کشورهای بیرامون هم در این است که با آن مخالف نکنند یکی از این‌ها که سال‌ها مسئول دستگاه دیپلماسی ایران بود، در دیدار با نگارنده و چند نفر دیگر می‌گفت «از آنجا که ایران قدرت استیفای حق خود را ندارد، باید به محدوده و سهمی که «برایش تقدیر کردهاند، رضایت بدهد چرا که عدم رضایت سبب اتفاقات بسیار بدی برای کشور می‌شود» [۴] از نظر این‌ها، هر چند قانون بین‌الملل راهمین قدرت‌های هژمون نوشته‌اند، باید از آن تبعیت کنیم تا متهم به قانون‌ستیزی نشویم! [۵]

شما حتماً دیالوگ مشهور «فاشتی شارع» را در سریال سربدار» به یاد دارید که می‌گفت «فضلوت خیلی آسان است چرا که حکم آن است که شاه بخواهد.» این منطق، یک ملت را برای همیشه تسلیم قلمداد می‌کند. این البته در حالی مطرح می‌شود که اساساً جهان شاهد دگرگونی‌های اساسی در ساخت قدرت و حاکمیت بین‌المللی می‌باشد. شاید ادبیات تسلیم‌طلبان در فاصله ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۱ که جهان در محدوده نظام دوقطبی تعیین تکلیف می‌شد، جایی داشت ولی هم‌اینک که قطب‌های سابق قدرت، با هم در جنگ هستند و شیرازه نظام سابق بین‌الملل پاشیده است، این نگاه تسلیم‌طلبانه و هژمونی‌پذیرانه جایگاهی ندارد. «کوروش خداپرستی» هیچ شیفت عصر سیاسی اپرنا: امروز حتی اروپا وضع یکپارچه سابق را ندارد. دولت‌های این قاره لااقل به سه قسمت تقسیم شده‌اند: دولت‌های محور در اتحادیه اروپا، دولت‌های محور در خارج از این اتحادیه و دولت‌های غیرمحور در اتحادیه و خارج آن. کشوری مثل جمهوری اسلامی می‌تواند بدون نیاز به عبور از دالان کشورهای دستدی اول، با کشورهای دسته دوم و دسته سوم و به‌خصوص دسته سوم، روابط واقعی متناسب و برابر داشته باشد. جمهوری اسلامی از نظر تولید ناخالص داخلی، از نظر درجه علمی، از نظر قدرت سیاسی، از نظر قدرت منطقه‌ای و از نظر قدرت نظامی، از اکثر کشورهای اروپایی جلوتر است و این جلوتر بودن و قفی که فروی ایران قرار دارد، زمینه‌ساز رویاهایی مبنی بر منافع و مصالح ملی بین طرفین می‌باشد. نکته دوم این است که صحنه بین‌الملل منحصر به دولت‌های غربی نیست. امروز قدرت اقتصادی، صنعتی و علمی - تکنولوژیک کشورهایی در آسیا از عمده کشورهای اروپایی از جمله سه کشور محور آن یعنی آلمان، فرانسه و انگلیس بیشتر است. به فرض اینکه ایران در حوزه تکنولوژی و فن آوری با مضیقه‌هایی مواجه باشد و برای رفع آن چاره‌ای جزوارد کردن نداشته باشد، این نیاز توسط کشورهای پیشرفته آسیایی که حداقل هنوز نگرش هژمونیک بر رفتار خارجی آنان حکمفرما نشده، برطرف می‌گردد.

به این مثال که تفاوت دو نگرش در اروپا و آسیا را نشان می‌دهد، توجه کنید. قوانین مصوب در سازمان‌های چندملیتی اروپایی و آمریکایی «اُمره» (Hegemonic) است. آنان وقتی قراردادی می‌نویسند، رسماً در ذیل آن یاداور می‌شوند «کشورهای عضو وظیفه دارند قوانین داخلی خود را به گونه‌ای تنظیم کنند که اجرای این تعهدات را تسهیل کند» این نه تنها در قراردادهای فراگیری مثل «منشور حقوق بشر» و «مصوبات شورای امنیت سازمان ملل» گنجانده شده، بلکه در هر توافق بین‌الاتینی یا چندجانبه‌ای - مثلا برجام - هم ذکر و مطالبه گردیده است. اما وقتی کشوری به عضویت یک پیمان آسیایی - مثل شانگهای - درمی‌آید، این وضع کاملاً دگرگون است. در پیمان شانگهای تاکنون ۲۹ کنوانسیون بین اعضای آن بصورت اجماعی به تصویب رسیده [۶] و در ذیل همه این کنوانسیون‌ها تصریح شده «اجرای این توافق منوط به منطبق بودن آن با قوانین داخلی کشورهای عضو است».

با نگاه به واقعیت صحنه بین‌الملل می‌توان با صراحت گفت فرصت‌هایی که در دو قاره آسیا و آفریقا و آمریکای لاتین برای ایران وجود دارد، به هیچ وجه در آمریکای شمالی و اروپا برای ایران وجود ندارد. ایران در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین به عنوان یک «دولت محق» شناخته می‌شود و از «قدرتمندی» آن استقبال می‌کنند. در حالی که آمریکا و اروپا، دائما ایران را «قدرتی مخرب» که باید تعدیل یا حتی نابود کرد، می‌دانند و به همین دلیل در طول ۴۲ سال گذشته، دائما از تحریم‌های سخت و شکننده علیه ایران حرف زده‌اند. مقامات آمریکایی‌ها اعلام کرده‌اند تحریم‌های بی‌سابقه‌ای را علیه ایران به اجرا گذاشته‌اند با این وصف ایران در جایی که یک کشور صاحب حق و دارای نبات خیر خواهانه شناخته می‌شود و به توانایی‌های آن هم اذعان می‌شود، بهتر می‌تواند روابط خارجی خود را شکل دهد و به نتیجه برسانند تا در جایی که او را شریر خوانده و به تخریب آن سرگرم هستند.

سعدالله زارعی
کارشناس ارشد مسائل بین الملل
Alborz.payam@gmail.com